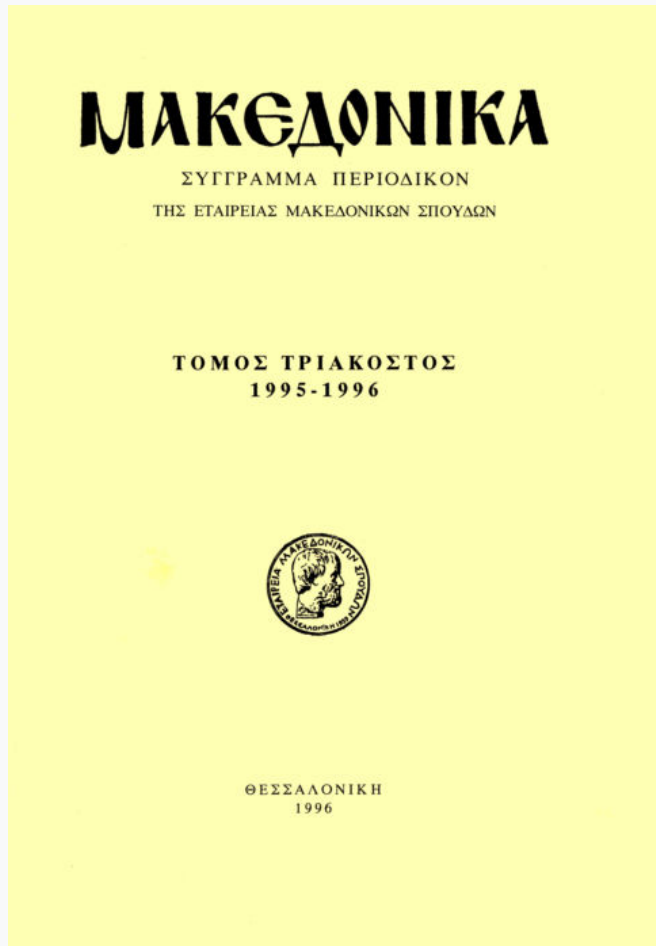

Μακεδονικά

Τόμ. 30, Αρ. 1 (1996)

Ιωάννη Α. Παπαδριανού, Η ελληνική παλιγγενεσία του 1821 και η βαλκανική της διάσταση

Ιωάννης Θ. Μπάκας

doi: [10.12681/makedonika.257](https://doi.org/10.12681/makedonika.257)

Copyright © 2014, Ιωάννης Θ. Μπάκας

Άδεια χρήσης [Creative Commons Attribution-NonCommercial-ShareAlike 4.0](https://creativecommons.org/licenses/by-nc-sa/4.0/).

Βιβλιογραφική αναφορά:

Μπάκας Ι. Θ. (1996). Ιωάννη Α. Παπαδριανού, Η ελληνική παλιγγενεσία του 1821 και η βαλκανική της διάσταση. *Μακεδονικά*, 30(1), 357-359. <https://doi.org/10.12681/makedonika.257>

μετάφρασή τους.

Συμπερασματικά τό βιβλίο τοῦ κ. Ν. Α. συνιστᾶ προσφορά στήν ἱστορία καί τόν πολιτισμό τοῦ Νυμφαίου, στήν ἱστορία τοῦ βλαχόφωνου Ἑλληνισμοῦ καί τῆς Μακεδονίας γενικότερα. Μαζί μέ τήν *Ἱστορία τοῦ Νυμφαίου*, πού ὁ ἴδιος ἔγραψε, ἀποτελοῦν μία γενναία συμβολή στήν γνώση τῆς ἱστορίας ἐνός ἀπό τά πιό ἱστορικά χωριά τῆς Μακεδονίας. Εὐχόμαστε, τέλος, στόν ἀκάματο Μακεδόνα ἐκπαιδευτικό νά ζήσει πολλούς καί καλοῦς χρόνους προβάλλοντας τήν ἱστορία καί τόν πολιτισμό τοῦ Νυμφαίου.

Πανεπιστήμιο Θεσσαλονίκης

ΑΘ. Ε. ΚΑΡΑΘΑΝΑΣΗΣ

Ιωάννη Α. Παπαδριανού, *Η ελληνική παλιγγενεσία του 1821 και η βαλκανική της διάσταση*, Δημοκρίτειο Πανεπιστήμιο Θράκης, Κομοτηνή 1996, σελίδες 63.

Η φωτεινή εικόνα της ελληνικής παλιγγενεσίας σε βαλκανικό επίπεδο καθώς και η συγκινητική συμμετοχή των Βαλκάνιων στην επανάσταση αποτελούν το αντικείμενο μελέτης του καθηγητή του Δ.Π.Θ. και γνωστού βαλκανιολόγου κ. Ιωάννη Παπαδριανού στο βιβλίο του «Η ελληνική παλιγγενεσία του 1821 και η βαλκανική της διάσταση».

Στο παρελθόν, η ελληνική ιστοριογραφία ασχολήθηκε κυρίως με τους Ευρωπαίους και Αμερικανούς φιλέλληνες σε ό,τι αφορά τη συμμετοχή τους στην ελληνική επανάσταση. Στις μέρες μας, νεότεροι ιστορικοί κι ανάμεσά τους ιδιαίτερα γνωστός ο κ. Παπαδριανός ασχολήθηκαν με την έρευνα γύρω από τη συμμετοχή βαλκάνιων αγωνιστών στον Αγώνα της Ανεξαρτησίας.

Ο ελληνικός απελευθερωτικός Αγώνας από την περίοδο της προετοιμασίας μέχρι το τελειωτικό χτύπημα κατά των Οθωμανών βρήκε πολλούς βαλκάνιους υποστηρικτές όπως Σέρβους, Βουλγάρους, Μαυροβουνιώτες, Αλβανούς ακόμα και Βοσνίους.

Η γενικότερη αφύπνιση των βαλκανικών λαών εκφράστηκε, όπως επισημαίνεται από τον κ. Παπαδριανό, μέσα από το επαναστατικό πρόγραμμα του Ρήγα, του μαντατοφόρου της ελευθερίας και του μεγάλου οραματιστή της Δημοκρατίας. Η αναφορά του συγγραφέα στην προσωπικότητα του Ρήγα καθιστά τη μελέτη ιδιαίτερα επίκαιρη με τη φειτηνή συμπλήρωση των διακοσίων χρόνων από το θάνατό του.

Το «παζάρεμα» του μεγάλου αυτού Έλληνα και η παράδοσή του στους Τούρκους αποτελεί την πιο απάνθρωπη προδοσία του «πολιτισμένου» κόσμου, όπως εμφαιτικά τονίζεται στο βιβλίο.

Το επαναστατικό Σερβικό κίνημα, προανάκρουσμα του ελληνικού, απέδειξε ότι η τουρκική δύναμη δεν ήταν αήττητη και ανέδειξε σημαντικότετους μαχητές της ελευθερίας, τους Έλληνες εθελοντές Γιωργάκη Ολύμπιο, Κόντη και Νικοτσάρα. Το παράδειγμα των Σέρβων αποτελεί πηγή έμπνευσης του Ανώνυμου συγγραφέα της «Ελληνικής Νομαρχίας».

Ο κοινός απελευθερωτικός αγώνας βρήκε την έκφρασή του στο «Σχέδιον Γενικών» της Φιλικής Εταιρείας που απέβλεπε ακόμη και σε μια Ελληνομαυροβουνιώτικη συμμαχία, κυρίως όμως στον προσεταιρισμό του πολεμικού αρχηγού και νικητή της Α΄ Σερβικής επανάστασης Καραγιώργη Πέτροβιτς, τον οποίο και πέτυχε κερδίζοντας

την αφοσίωση του Σέρβου απελευθερωτή. Η πολεμική του όμως διάθεση συγκρούστηκε με την πολιτική της διπλωματίας του Μίλος Ομπρένοβιτς με αποτέλεσμα τη δολοφονία και το χαμό του κυριότερου συμμάχου των Ελλήνων.

Ιδιαίτερη μνεία κάνει ο ιστορικός αναφερόμενος στο ρόλο που έπαιξε στις Ελληνοσερβικές συνεννοήσεις ο Γιωργάκης Ολύμπιος, που επιχείρησε να προσηλυτίσει τον Ομπρένοβιτς μέσω του γραμματέα του, Γεωργίου Ευαγγελίδη, καθώς και ο Φιλικός Καμινάρης.

Η συμπεριφορά του Σέρβου ηγεμόνα απέναντι στις προτάσεις των Φιλικών θεωρήθηκε πολύ επιφυλακτική και αδίστηη θέτοντας ως πρωτεύον επιχείρημα την έγκριση του τσάρου Αλεξάνδρου Α΄.

Η οργάνωση και εδραίωση της επανάστασης από τον Υψηλάντη στις Παραδουνάβιες ηγεμονίες έδωσε νέο έναυσμα στο συγγραφέα να μιλήσει για την προοπτική εύρεσης συμμάχων στους στρατιώτες που υπηρετούσαν στις φρουρές των ηγεμόνων των οποίων οι αρχηγοί ήταν μνημένοι στη Φιλική Εταιρεία και διακρίνονταν για τη γενναιότητα τους, όπως ο Σάββας Καμινάρης, ο Γιάννης Φαρμάκης και ο Γιωργάκης Ολύμπιος με τεράστια επιρροή στους Σέρβους.

Οι επιχειρήσεις του Υψηλάντη υπολόγιζαν αρχικά στο στρατό του Ρουμάνου Βλαδιμηρέσκου, που γρήγορα έχασε την υποστήριξη των Φιλικών, λόγω των ανθελληνικών διακηρύξεών του και του χαρακτήρα του κινήματός του, το οποίο χαρακτηρίστηκε κυρίως αγροτικό και κοινωνικό.

Η διαστατικότητα της επίσημης Σερβίας αποτελεί άλλο ένα σημείο που κάνει το συγγραφέα να σταθεί, θεωρώντας το ως εμπόδιο στο επαναστατικό κίνημα του Υψηλάντη, το οποίο βρήκε όμως πρόσφορο έδαφος στους Σέρβους εθελοντές καθώς και στους άλλους βαλκάνιους υποστηρικτές του ελληνικού ζητήματος.

Υποστήριξη αναμενόταν και από το Μαυροβούνιο, αλλά οι προσπάθειες των πρεσβυτών της Προσωρινής Διοικήσεως Παπουτζάλοφ και ιδιαίτερα του Παναγιώτη Πορφυρού να προσηλυτίσουν το μαυροβουνιώτη βλάδιχα Πέτρο Α΄ Πέτροβιτς Νιέγκος απέβησαν άκαρπες. Ο τελευταίος προφασίστηκε αρχικά έλλειψη πυρομαχικών, τα οποία έπρεπε να βάλουν οι Έλληνες, αν ήθελαν τη βοήθειά του. Τελικά όμως αρνήθηκε κάθε ανάμειξη λόγω του διαρκούς πολέμου των Μαυροβουνίων με τους Τούρκους καθώς και της μεγάλης απόστασης από την Ελλάδα. Ο Οβρένοβιτς φαινόταν ότι, παρά τη φιλελληνική του διάθεση που εκφράστηκε με αποστολή χρηματικής βοήθειας στους Έλληνες και την υποδοχή Ελλήνων προσφύγων στη Σερβία, πιεζόταν από τον τσάρο να μην εγείρει οποιαδήποτε εξέγερση.

Σημαντικότερη θεωρεί ο ιστορικός την υπηρεσία των εθελοντών βαλκάνιων αγωνιστών στον Αγώνα είτε με τη μορφή οργανωμένων σωμάτων είτε της προσωπικής δράσης και ανάδειξης ορισμένων οπλαρχηγών, όπως του στρατηγού Χατζή Χρήστου Ντάγκοβιτς και του χιλιάρχου Βάσου Μαυροβουνιώτη. Ο κατάλογος των εθελοντών δεν εξαντλείται εύκολα ούτε μας είναι ιδιαίτερα γνωστός, τη στιγμή μάλιστα που συχνά γινόταν αλλαγή ονομάτων για να αποφευχθούν τουρκικά αντίποινα. Διακρίθηκαν οι: Βούλγαρης Γιάννης, Μαχαίρας Μιχάλης, Καραγιώργης (διαφορετικός από το Σέρβο Επαναστάτη), Μαριάνος Κωνσταντής, Μαυροβουνιώτης Βάσος (με πολύ μεγάλη στρατιωτική σταδιοδρομία και πολεμική εμπειρία: ο γιος του Τιμολέων Βάσος, ακολουθώντας το παράδειγμα του πατέρα του διακρίθηκε κατά την Κρητική Επανάσταση του 1897), Μαυροβουνιώτης Τζωάννος-Σλαβάνος, Μοντενεγρίνος Τζωάννος, Νεμάνια Κωνσταντίνος (διακρίθηκε και ως πολεμιστής στα ρουμανικά προγρηπάτα), Ουϊτζ (Μαυροβουνιώτης στρατηγός και θερμός φιλέλληνας), Πατάζογλου Γεώργιος,

Στάνοφ Νικόλαος, Τζούροβιτς Γρηγόριος, Φερμανλής Νικόλαος, Στόϊκοβ Ιωάννης, Χατζή Χρήστος-Βούλγαρης (ως στρατιώτης του Χουρσίτ πασά κέρδισε την εύνοιά του—είχε στρατηγικές ικανότητες, που σύντομα τις διέθεσε υπέρ της Ελληνικής Επανάστασης συγκροτώντας σώμα που διακρίθηκε ήδη από τη μάχη των Δεβρενακίων και συγκρούστηκε με τον Ιμπραήμ).

Η δημιουργία αυτόνομων εθνικών κρατών και ο εθνικισμός αποτέλεσαν, κατά τη γνώμη του ιστορικού, τους κύριους λόγους διάλυσης της Παμβαλκανικής συνεργασίας την περίοδο της ελληνικής Επανάστασης, για να εμφανιστεί και πάλι το 1912 και να δώσει στο μέλλον, τα σύγχρονα χρόνια, την αφορμή για προβληματισμό, όπου το πνεύμα ενότητας και συνεργασίας είναι απαραίτητο για να επικρατήσει ειρήνη στην ευαίσθητη αυτή περιοχή.

Ο συγγραφέας, τέλος, περιλαμβάνει σε παράρτημα το ποίημα «Μαντατοφόρος της Ελευθερίας (Glasnik Slobode)», το οποίο ανήκει στον αξιόλογο επικό ποιητή της Σερβίας Βοϊσλάβ Ίλιτς και αναφέρεται στο Ρήγα Βελεστινλή. Δίνει επίσης την ελληνική παραλλαγή του ποιήματος με τίτλο «Άγγελος Ελευθερωτής» του Κώστα Πασαγιάννη, δικαστικού, γνωστού λογοτέχνη και δημοσιογράφου που γνώρισε από κοντά τους Σέρβους και έγραψε σερβικά τραγούδια.

Το βιβλίο του κ. Ι. Παπαδριανού αναδεικνύει, με τα πολλά στοιχεία που παραθέτει, το χαρακτήρα των σχέσεων Ελλάδος και Μαυροβουνίου κατά την κρίσιμη περίοδο του Αγώνα της ανεξαρτησίας, και αποτελεί χρήσιμο βοήθημα για την προσέγγιση των συναφών θεμάτων.

ΙΩΑΝΝΗΣ Θ. ΜΠΑΚΑΣ

Ελευθερία Ι. Νικολαΐδου, *Η ρουμανική προπαγάνδα στο βιλαέτι Ιωαννίνων και στα βλαχόφωνα χωριά της Πίνδου - τ. Α' (μέσα 19ου αι. - 1900)*, Ιωάννινα 1995, έκδοση Εταιρείας Ηπειρωτικών Μελετών, σσ. 452

Η συνθήκη του Passarowitz (1718) διευκόλυνε τις μετακινήσεις των υπηκόων των δυο μεγάλων αυτοκρατοριών της Τουρκίας και των Αψβούργων, με τα άρθρα της εκείνα τα οποία επέτρεπαν την ελεύθερη επικοινωνία ανθρώπων και αγαθών από την ποτάμια οδό του Δούναβη και την αβίαστη άσκηση του εμπορίου στην Ξηρά και τη θάλασσα. Με τη συνθήκη όμως αυτή οι Αυστριακοί προσάρτησαν το Βελιγράδι και το νότιο τμήμα του Σάβου και του Δούναβη, με αποτέλεσμα να προκύψει το νέο πρόσωπο της αυστριακής αυτοκρατορίας, το οποίο οδήγησε σε νέες πολιτικές και κυρίως οικονομικές εξελίξεις.

Με την ελευθερία λοιπόν της προσωπικής διακίνησης και την αλλαγή των συσχετισμών και των ισορροπιών δημιουργήθηκε μια νέα δυναμική στον άνω βαλκανικό χώρο, η οποία οδήγησε —μετά τον Κριμαϊκό πόλεμο (1853-1856) και τις μεταρρυθμίσεις (Τανζιμάτ)— σε μια νέα ιστορική περίοδο. Αυτή προέκυψε κυρίως από την πίεση της τουρκικής ηγεμονίας για να παραχωρήσει κάποιες ελευθερίες, σε αντίβαρο του αυστριακού επεκτατισμού.

Μέσα στο πλαίσιο λοιπόν αυτό, το οποίο χρονικά έφτανε μέχρι το συνέδριο του Βερολίνου (1878), άρχισαν να εμφανίζονται οι πρώτες εθνικές διεργασίες και να καλλιεργείται η αφυπνιστική πνοή των εθνικών συνειδήσεων των υποδούλων λαών του